

פרשת ויקרא: קרבנות

השאלה אם קרבנות הם דבר רצוי בעיני ה' אם לאו, תלויה ועומדת מאז ימי הנביאים בחלל עולמה של היהדות. מפשרה של התורה נראה שהקרבנות הם ערך חשוב, שגם מתפרט למצוות מעשיות. קרבנות הובאו כבר על ידי קין והבל ונח היוצא מן התיבה. וגם האבות הקימו מזבחות והקריבו בהם זבחים.¹

עד יציאת מצרים ומתן תורה, הקרבנות הוגשו כנדבה, מרצונם של המקריבים. למעט המקרה של עקדת יצחק, שבו ציוה ה' את אברהם בהקרבה, אלא שקרבן זה כלל לא הגיע לכלל מימוש. משיצאו מצרים, ניתנה תורה והוקם המשכן הפכו הקרבנות לצו מחייב ליחיד ולציבור כולו. העם חויב בהקמת המשכן ובאחזקתו המתמדת, היחיד חייב בהבאת קרבנות בנסיבות שונות; חטאת ואשם בעת חטא, פסח, שלמים וזבחים אחרים בעת חג ומועד.

המיסוד של הקרבנות עורר סוג של התנגדות, המוכרת בימינו היטב מן המיסוד של התפילה. קרבנות שאינם מבטאים חויה אמונית ודתית אלא "מצות אנשים מלומדה" אינם רצויים. קרבנות שנתפסים כדרך לריצוי האל-מבלי שכרוכה בהם תשובה, תיקון המידות, צדק חברתי – פסולים ואינם מקובלים. ובודאי שקרבנות המוקרבים בדרך פסולה, תוך חיקוי של פולחני עבודה זרה, אף הם כמובן נתפסים כתועבה.

השאלה העיקרית שיש לבחון אינה האם הקרבנות הפגומים אינם רצויים, אלא מה מעמדו של הקרבן הראוי והכשר? כדי לברר את השאלה הזאת, צריך להבחין בין המקומות שבהם הביקורת של הנביאים מופנית כלפי אופני ההקרבה בזמנים מסוימים, לבין יחסם אל ההקרבה עצמה. כך לדוגמה בנבואת התוכחה בראש ספר ישעיהו, "למה לי רוב זבחיכם?"² הביקורת החריפה של ישעיהו בפרק זה נגד הקרבנות אינה עקרונית, אלא נובעת מכך שידיהם מלאות בחטאים שבין אדם לחברו. ובמצב כזה קרבנותיהם אינם רצויים.

עם זאת, כמה וכמה פסוקים בתנ"ך משתמעים כמסויגים מעצם הקרבן. בתהלים: "א-דני שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך; פי לא תחפץ זבח ואתנה עולה לא תרצה: זבחי אלהים רוח נשברה לב נשבר ונדפה אלהים לא תקנה"³. מפסוקים אלה נראה שעדיפה התפילה – שפתי תפתח, והתשובה – רוח נשברה, על פני זבח ועולה. ונראה מלשון המזמור כי ה' אינו חפץ כלל בזבח ועולה. למרות המשמעות הזאת, המשכו של המזמור מבטא את התקווה שלעתיד לבוא הקרבנות יהיו רצויים: הטיבה בך צונו את ציון תקנה חומות ירושלים: אז תחפץ זבחי צדק עולה וכליל אז יעלו על מזבחתך פרים:

הנביא ירמיהו טוען כנגד הקרבנות טענה הנשמעת מהותית ויסודית: "פי לא דברתי את אבותיכם ולא צויתים ביום הוציא הוציא אותם מארץ מצרים על דברי עולה וזבח: פי אם את הדבר הזה צויתי אותם לאמר שקעו בקולי ויהייתי לכם לאלהים ואתם תהיו לי לעם והלכתם בכל הדבר אשר אצוה אתכם למען ייטב לכם"⁴. מדברים אלו משתמע שהקב"ה כלל לא ציוה על הקרבנות מלכתחילה. הרד"ק, בעקבות הרמב"ם, מפרש את כוונת הפסוק שהיזמה לקרבנות נבעה מן הצורך של העם לפולחן דומה לזה שהיה סביבותם בין אומות עובדי עבודה זרה. אי הענות לצורך הזה גרמה לחטא העגל, והמסקנה העולה בעקבותיו היא שיש לתת סיפוק לצורך הזה במסגרת לגיטימת של משכן וקרבנות.

מסתבר, שקיימת גישה עקרונית הגורסת כי עבודת הקרבנות היא עבודה במעלה נמוכה יותר מן העבודה של תיקון הלב, תפילה ותשובה. עם בעלי הגישה זאת ניתן למנות חלק מן הנביאים, ובעקבותיהם קבוצה של הוגים. בראשם, בדורות הראשונים, יש להחשיב את הרמב"ם שתאר את הקרבנות כויתור לצורך אנושי בהקרבה, שמוצאו מן העולם האלילי. מן האחרונים יש להחשיב את הראי"ה קוק, שכתב ב"חזון הצמחונות והשלום", על

¹ בראשית מו א.

² ישעיהו א'.

³ תהלים נא, יז-כא

⁴ ירמיהו ז, כב-כג

כך שלעתיד לבוא לא יהיה עוד מקום לקרבנות מן החי מפני שהמעלה המוסרית של האדם תגיע להכרת ערך חייהם של בעלי החיים במידה שלא תאפשר עוד את הקרבתם.⁵

כנגד הגישה הזאת עומדים פשטי המקראות, מנין המצוות, הלכות סדר קדשים ואגדת ספר ויקרא, שכולם מבוססים על ההנחה שהקרבנות, אם נעשים באופן הראוי, הם לרצון לה', ומועילים לכפרת עוון, להתקדשות ולשמחה ושאר זכויות טובות ושפע א-להי. שוב אנו מוצאים עצמנו בשדה מקוטב, דבר והיפוכו, כאשר הפעם הנושא הוא הקרבנות, בקוטב האחד העמדה המחייבת ובקוטב האחר העמדה השוללת.

בעבר היתה קיימת הכרעה עקרונית בין שני הקטבים: הקרבנות רצויים בתנאי שנעשים מתוך רצון טהור ובנקיון כפים. אולם כדי למנוע את התופעות השליליות קיימת הגבלה וצמצום רב: נאסרו הבמות ויש לרכז את כל עבודת הקרבנות בירושלים, האחריות על ההקרבה הופקדה בידי הכהנים בלבד. הלכות טהרת המקדש מגבילות עד מאד את היקף ההקרבה ואת המצב הרוחני של הבאים להקריב. לאחר ההגבלה, הצמצום והזיכוך, מתאפשר הקרבן והוא אף רצוי – למי שקרבנות עשויים לסייע בהתפתחותו הרוחנית ובקרבת השם שלו.

גם כיום קיים סוג של הכרעה בין שני הקטבים. התפילה מבקשת על הקרבנות, המציאות אינה מאפשרת אותם. ליבם של ישראל חצוי. רבים מתפללים בכל יום לבנין המקדש ולהשבת העבודה אליו, אולם לא מעטים מתייראים ונבוכים מפני התופעה של ריבוי השחיטה והמתת בעלי חיים לצורך זה. המציאות הקיימת כיום מפשרת בין הקטבים: מתגעגעים למקדש ובניינו, אבל אין מקריבים קרבנות בפועל. המציאות הזאת אינה רק תולדה של החורבן, אלא היא שיקוף של המצב הרוחני והרעיוני של עם ישראל. מצד אחד קיים געגוע של ממש לתחיית העבודה ומצד אחר, רתיעה. כל עוד לא יוכשרו הלבבות לחידוש עבודת המקדש והקרבנות, מוטב לה שלא תתקיים משתתקיים בדרך שאינה ראויה ורצויה. לכשיכשרו הלבבות, יהיה אפשר לחדש את הדיון בשאלת חידוש העבודה ואופיה, ברמת דיון אחרת לגמרי מכפי שהיא מתנהלת כיום. מה תהיינה המסקנות של חכמי הסנהדרין באותם ימים איננו יודעים, ועל כך כבר אמר הרמב"ם את דברו בהלכות מלכים ומלך המשיח: "וכל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו".⁶

---

⁵ הראי"ה קוק, חזון הצמחונות והשלום, על פי תנחומא ויקרא יד: "כל הקרבנות בטלין לעתיד לבוא וקרבן תודה אינו בטל".

⁶ הלכות מלכים פרק יב הלכה ב.